

**Nerija Putinaitė**

*(Vilniaus pedagoginis universitetas)*

### **Ką Lietuvoje veikia filosofija?: Kanto interpretacijos 9-ajame dešimtmetyje**

Klausimas „ką Lietuvoje veikia filosofija?“ yra bendresnio klausimo „ką veikia filosofija?“ dalis. Toks klausimas siektų aptikti atsakymus, kokios yra sąsajos, jei jų apskritai esama, tarp tam tikru metu tam tikroje šalyje ar vietoje svarstomų filosofinių idėjų, teorijų ir tuo metu vykstančio realaus politinio ir socialinio gyvenimo. Ar tam tikri įvykiai paveikia ir kaip paveikia konkretaus meto filosofines interpretacijas, o gal net vienokie ar kitokie pokyčiai filosofijoje duoda impulsus visuomenės pokyčiams. Lengviausia atsakymus į šiuos klausimus aptikti politinių ir visuomeninių lūžių laikotarpiu, kai pati realybė iškelia daug klausimų, kai kyla atsakomybės, kaltės ir nuopelnų praktinės problemos. Filosofų įtaka visuomenės procesams gali būti nebūtinai pozityvi. Manoma, kad Prancūzų revoliucijos, atnešusios visuomeninę ir politinę katastrofą, pradininkai buvo prancūziškieji švietėjai. Kitose šalyse ir kitu metu taip pat galima aptikti, kad filosofinės idėjos pakeitė žmonių savivoką ir visuomenę vedė prie pokyčių.

Klausimą „ką veikia filosofija?“ sukonkretintą iki „ką Lietuvoje veikia filosofija?“, nukreipsime į praeito amžiaus devintojo dešimtmečio Lietuvą. Šio dešimtmečio pabaigoje Lietuva paskelbė valstybinę nepriklausomybę, tad neabejotina, kad jo metu vyko intensyvesni nei anksčiau moralinės, istorinės ir nacionalinės savivokos pokyčiai. Anuomet grūmėsi ar viena kitą papildė laisvės ir sovietinės tvarkos naikavimo idėjos. „Kitokios“ Lietuvos politinės ir visuomeninės apibrėžtys nebuvo visai aiškios. Lietuvos reikalavimus reikėjo pagrįsti ne vien egzistenciškai, bet ir filosofškai. Kiek juos įtakojo ar padėjo suformuluoti filosofinės idėjos? Juo labiau, kad juos kėlė ano meto inteligentai, tarp kurių buvo dalis filosofų.

Devintajame dešimtmetyje vyko nemaži pokyčiai ir Lietuvos filosofiniame gyvenime. Išleisti keli Filosofijos istorijos chrestomatijos tomai, pradėta serija „Iš Lietuvos filosofijos palikimo“, kurios rėmuose rengtasi publikuoti Šalkauskio, Maceinos bei kitų prieškarinio žymiausių filosofų veikalus. Tuo pačiu metu atsirado tematinių pokyčių periodiniame žurnale „Problemos“. Devintajame dešimtmetyje taip pat pasirodė svarbiausių Kanto veikalų vertimai: „Grynojo proto kritika“ (1982), „Praktinio proto kritika“ (1987). Tai reiškė, kad suintensyvėjo Kanto veikalų ir idėjų interpretacijos. Kantas tapo vienu svarbiausių filosofų Lietuvoje. Tai patvirtina susibūres naujosios kartos filosofų būrelis, skaitęs ir analizavęs Kanto „Grynojo proto kritiką“ bei išleidęs rinkinį „I. Kanto filosofijos profiliai“.

Į klausimą, ką veikia Lietuvoje filosofija, galima atsakyti, pasitelkiant Kanto filosofijos atsiradimo Lietuvoje atvejį, klausiant, ką Lietuvoje devintajame dešimtmetyje veikė Kantas. Remiantis Kanto filosofija buvo nagrinėjamos problemos, savaime plaukiančios ne tiek iš paties Kanto idėjų, kiek iš Lietuvos socialinės, politinės ir egzistencinės situacijos refleksijos. Tai pirmiausia susiję su ontologijos ir logikos problemų tyrimu. Buvo formuluojama tam tikro pavidalo laisvės ar praktinio veikimo samprata. Kantas tam tikra prasme pateikė idėjų veidrodį: jame atsispindėjo „lietuviškoji“ problematika. Manytina, kad Kanto filosofija nebuvo pati tinkamiausia joms suformuluoti. Kita vertus, į devintajame dešimtmetyje vykusius procesus galime žvelgti ir juos vertinti pasitelkę Kanto duotus filosofinius „instrumentus“.

Atsakymas į klausimą, ką filosofija veikia Lietuvoje, būtų: ji „vaidenasi“, negrasindama dideliais perversmais. Ši hipotezė gali būti išskleista į tris dalis. Pirma, filosofijos tradicija yra tarsi veidrodis, kuriame tam tikrus (ne visada adekvačius) pavidalus įgauna mums svarbios problemos; antra, ji yra našta, kuri slegia, jos nesugebant įsavinti; trečia, (dėl pirmųjų dviejų priežasčių) reliatyvizmas ir nihilizmas gali būti traktuojami kaip „autentiškiausia“ filosofinė pozicija Lietuvoje.